

Mens en Wereld

'k Had eigenlijk niets willen zeggen over de kerst. Er wordt al zoveel gezegd over de kerst in deze dagen. Alles is kerst: broden, kransen, staven, kalkoenen, hazen, konijnen en rollades, bomen, takken, kaarsen, klokken, liederen en verhalen, radio en televisie, alles kerst. O, ik heb er niets op tegen. We maken er hier thuis iets gezelligs van: een etentje, 't een of ander mooi verhaal lezen we voor, we draaien wat grammofoonplaten, steken de kerstboom aan en genieten van de versiering, die we met verveende krachten hebben aangebracht. Allemaal gewoon eigenlijk. Wat moet je er nog verder over praten.

Maar nu heb ik eens ergens een speechje gehouden over de oorsprong van onze christelijke feestdagen. U weet wel, als je er het bovenste christelijke laagje afkrabt, komt er heel vaak een joods feest te voorschijn en daaronder zit dan meestal een heidense kern. En daar kwam na afloop toch weer de vraag: 'Wat moet de humanist daar nu mee doen? Vooral met het kerstfeest. Vieren of niet vieren? Met afgewend gelaat, mokkend in bed, van: 'k Geloof d'r niet an en d'r komt geen takje groen in m'n huis en geen kaars over m'n drempel?' Toch zijn er van die mensen. Nu wel niet in bed alle feestdagen van de kalender, maar wel eenzaam en wrevelig: 'Iedereen viert feest en ik heb niets en ik wil ook niets, want ik geloof er niet aan! En dat ellendige H.V. doet ook maar niets voor ons! Die trekken zich ook maar nergens wat van aan!'

Er is een tijd geweest, dat ik hier, op deze plaats, met een brok in de keel heb uitgeroepen: 'We moeten iets voor de eenzamen doen met kerst! Dat is onze humanisten-plicht!' Nou, dat hebben we toen gedaan in onze gemeenschap. Geprobeerd liever gezegd, want er kwam niets van terecht. De belangstelling was bedroevend en het werd een beetje bloedeloze geschiedenis. Dit jaar hebben we gezegd: 'Als u zich zo eenzaam voelt, waarom doet u dan niet iets voor een ander? Nodigt u eens iemand uit, die ook alleen is, om er samen iets gezelligs van te maken.'

Wat ik nooit geloofd zou hebben, 't is aangeslagen. Plotseling wil iedereen gasten hebben. Niemand vraagt zich af: 'Kan dat wel, ik, als humanist, kerstfeest vieren?' Heel spontaan komen ze zich aanmelden.

Ach ja, als je van de heidense kern van onze feesten nog een laagje afkrabt, wat zie je dan? Een humanist met een kerstkonijn in z'n ene hand en een kerstboom in de andere! Toch wel leuk.

De generaal en de hoogmoed

DE vijfde december bracht niet alleen verrassingen voor kinderen. In Frankrijk waren miljoenen volwassenen verheugd dat generaal de Gaulle geen volstrekte meerderheid had verworven in de eerste ronde. De trotse staatsman die zichzelf pleegt te vereenzelvigen met Frankrijk, die had verklaard dat zonder hem 'de chaos' zou terugkeren en dat de verkiezingen 'voor altijd' zouden beslissen over de toekomst van Frankrijk, moest ontdekken dat de meerderheid der kiezers niet onder de indruk was gekomen van zulke woorden. De behoefte aan democratie was sterker dan de bewondering voor de man 'die tweemaal Frankrijk had gered'. Niet on dankbaarheid, maar de onduidelijkheid van een persoonlijk autoritair bewind had tot gevolg, dat 56 pct. der kiezers zich in die eerste ronde althans van hem afwendden, of hem wilden waar schuwen zijn beleid te herzien.

De Gaulle zou nimmer een dominerende positie hebben kunnen verkrijgen als de vierde republiek – waarvan veel goeds valt te zeggen – in staat zou zijn geweest haar dringende koloniale problemen op te lossen. In 1945 had de generaal een ontzaglijk prestige verworven als leider van de vrije Fransen. Tijdens de oorlog was hij inderdaad het symbool van het verzet der Fransen tegen Hitler. Aan deze roem zou niemand kunnen tornen. En toch was hij in 1946 niet in staat het parlement te bewegen, een grondwet te aanvaarden volgens zijn wensen, en hem te belasten met een ongewone macht. Pas nadat het koloniale probleem (in Vietnam, Algerije, Frans-Afrika) de vierde republiek had verscheurd, werd de Gaulle als redder in de nood te hulp geroepen. De verdeeldheid had een breuk veroorzaakt tussen de generaals en de regering, zij had het leger steeds krachtiger gemaakt en tal van regeringen in Parijs machteloos. In 1958 was toen inderdaad de Gaulle wellicht de enige man, die aan de rebellie van de legerleiding een einde kon maken en een burgeroorlog kon verhinderen.

De prijs, die men moest betalen, was de verheffing van een generaal tot ongekroond monarch. En des te meer werd dit in de hand gewerkt doordat de Gaulle later het onvermijdelijke verwerkelijkte: hij gaf aan Zwart-Afrika en aan Algerije de nationale vrijheid. Het was een meelijwekkende democratie, die een eenhoofdige gezag in de hand had gewerkt. Maar nu deze autoriteit op vijf december te drukkend werd

gevonden door 56 pct. van de actieve kiezers (talrijker opgekomen dan ooit, namelijk voor 85 pct. en dit zonder stemdwang!) mocht men stellig spreken van een manifestatie van een volkswil, die zich opnieuw deed gelden.

NATUURLIJK kwamen daarbij vele materiële belangen. In de arbeidersbeweging beklagde men zich over gebrek aan belangstelling voor economische en sociale vraagstukken en te grote uitgaven voor een bedenkelijk streven naar 'grootheid'. De kosten voor kernwapens, raketten en kunstmanen zijn voor een mogendheid van de derde rang als Frankrijk moeilijk te dragen, ongeacht de vraag welk nut zij hebben voor veiligheid en vrede. Er waren ook allerlei persoonlijke, plaatselijke en gewestelijke belangen, in Parijs behartigd door kamerleden en senatoren die nu heel wat minder konden bereiken. En bescheiden pressure-groups beklagden zich, dat zij weinig in de melk hadden te brokkelen in vergelijking met machtige banken en ondernemingen. Afgezien van het streven naar bevoorrechtiging van egoïstische kringen lag er in het verzet op materiële gronden toch ook in zoverre een democratisch element, dat tal van 'kleine luiden' zich verwaarloosd achtten. Een grote rol speelde ook dat Mitterrand pleitte voor bevordering van geboortebepaling, o.a. door de 'pil', een onderwerp dat tot voor kort door de regering als taboe werd beschouwd.

De meeste vreugde over de tegenslag van de generaal heerste in de kringen van hen, die een verenigd Europa met supra-nationale organen wensen. Zij juichten de kandidaat Lecanuet toe, die 15,7 pct. der stemmen verwierf, en die aan de generaal een overwinning in de eerste ronde ontnam, omdat hij de nadruk legde op West-europese integratie. De Gaulle had zelf al begrepen, dat zijn hooghartig nationalisme hem stemmen moest kosten: hij heeft immers door middel van zijn ministers doen weten, dat hij hoopte dat een oplossing zou worden gevonden voor de moeilijkheden in de Europese Economische Gemeenschap en dat de omstandigheden gunstig zouden zijn voor hervatting der onderhandelingen over toetreding van Engeland tot de EEG.

Hoewel Frankrijk geen supra-nationale organen wenst, is het voor zijn economie noodzakelijk

(Zie verder pag. 5)

**Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
20e jaargang no 24 – 25 december 1965**

Kritisch allerlei

door R. de la Rie

'ONS LAND is, dames en heren, in deze tijd helaas niet een land waar veel van uitgaat. Zeden en normen worden niet geacht. Vrije liefde, godslastering, homofilie, kwetsen van anderen, gezagsonderminning, geweldpleging, en gaat u maar door, worden vandaag openlijk voorgesteld als een soort vrijheidsbeleving en menselijkheid, en de grote pers en televisie geven er wel publiciteit aan. Na de nozems zijn de provo's in het nieuws. Anarchie, alles in brand willen steken, alles kapot willen maken, wordt niet meer scherp en streng afgekeurd.'

Behalve dan – en dat voelde u natuurlijk al aankomen – door de voormannen van het Gereformeerd Politiek Verbond, van wie er een zijn radiotoespraak met deze zwartgallige visie begon.

NIETTEMIN zijn er toch nog wel aardige mensen ook in Nederland, getuige bij voorbeeld het feit dat Ad Interim tot twee maal toe mijn rubriekje wilde vullen, toen het mij door een samenloop van omstandigheden niet mogelijk was u uw tweewekelijkse portie kritisch allerlei te bezorgen. Heer Bommel zou zeggen: *'Hij heeft het zo goed gedaan, ik had het zelf kunnen zeggen'*. Mag ik het desondanks op één punt niet met hem eens zijn? Daar namelijk waar hij de arme Jaapje ten tonele voert, die in Klundert het slachtoffer is geworden van de calvinistische doctrine dat men zonder het uit het hoofd leren van psalmen geen goed mens zou kunnen worden. Mijn plaatsvervanger ziet daarbij, dacht ik, één ding over het hoofd, namelijk dat een vader die zijn kind naar een christelijke school stuurt, behoort te wéten waar hij het aan uitlevert. Dat mensen die de verdraagzaamheid van de openbare school niet kunnen velen, een bijzondere school oprichten, is hun goed recht. Maar dat het onderwijs daar dan leerstellig en dus onverdraagzaam is, is daarvan de logische consequentie. Dat de normale school in dit geval zo ver weg was, doet aan het principe niets af, dat je, als je je kind naar zo'n school stuurt, die consequentie hebt te aanvaarden. – Overigens is de zaak naar ik hoor toch nog met een sisser afgelopen, en dat is voor Jaapje waarschijnlijk maar het beste.

EEN ANDER gek, maar toch ook wel wat triest geval, was in de afgelopen weken dat van die manufacturenzaak in Eindhoven, die goed verkocht kon worden, maar uitsluitend in katholieke handen mocht overgaan. Resultaat... de koop ging niet door en de zaak hield een grote uitverkoop, waarna het gemakkelijker zou zijn een

katholiek te vinden die een ander bedrijf in het pand zou willen vestigen. Een forse tegenvaller voor de vrouw die van de opbrengst van de manufacturenzaak moest leven. En hoe kwam dat nu allemaal? Welnu, de woningbouwstichting Beter Wonen heeft in haar statuten een bepaling staan, dat haar panden alleen aan katholieken worden verhuurd. Dat soort statutaire bepalingen kun je natuurlijk niet bij de wet verbieden, maar het wordt toch wel tijd dat er iets aan verandert, als dit rijke roomse clubje tenminste niet de geschiedenis in wil gaan als de stichting Bekrompen Wonen.

HET HOOFDBESTUUR van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst (wanneer verzinnen ze daar eens een twintigste-eeuwse naam voor?) vindt het niet meer nodig, dat de artsen afzonderlijke spreekuren voor ziekenfondsleden houden. Wat haar betreft mogen de discriminerende bordjes dus van de huisartselijke muren geschoefd worden. Nu, daar zal wel niemand bezwaar tegen hebben, behalve misschien die artsen die de scheiding alleen handhaafden om niet te veel patiënten tegelijk op hun spreekuur te krijgen. Maar waarom dan niet een scheiding naar wijk of naar de eerste letter van de achternaam of iets van dien aard? En waarom dan eigenlijk niet behoorlijke afspraken om de wachttijden aanzienlijk te bekorten, die de patiënten in die troosteloze wachthokjes moeten verdoen?

DE VRIJE BOER, orgaan van de Vereniging voor Bedrijfsvrijheid in de Landbouw en van de Boerenpartij, krijg ik niet vaak in handen, maar nu ik er een paar nummers van gezien heb, spijt dat mij niet. De aardigste dingen vind je nog in de advertentiekolommen, waar uiteraard veelvuldig kuikens en hennen, turf, rundvee en varkensvoeder worden aangeboden, maar waar je ook kunt lezen, dat een Leidse antiekhandel (Accolade op het Rapenburg) *'koopt van Vrije Boeren oude of antieke gebruiksvoorwerpen zoals: gouden en zilveren sieraden, tabaksdozen, glaswerk, horren, ijzerwerk, paardenhoofden, voetenkrabbers, enz., enz.'* Waarmee die arme mensen dan hun voeten moeten krabben, als ze zo'n kleinood naar de winkel hebben gebracht, vermeldt de advertentie niet, terwijl wij ook in het ongewisse blijven over de vraag of al dat spul van onvrije boeren niet wordt gekocht...

AARDIG vond ik ook de annonce van de firma Pannekoek te Emst (Gld) die de Boerenpartij meent

te kunnen verblijden met *'voetzoekers, importroetjes, importkanon-slagen, duivelsbommen, zevenklappers, gillende keukenmeiden'* en nog zo wat in dat genre. Abonnees op De Vrije Boer krijgen tien procent korting. Ik krijg de indruk dat dat gevaarlijke jongens zijn...

DIE INDRUK had ik trouwens al eerder, toen de heer P. C. van der Zon in een radiorede *'de ton van Luns'* te lijf ging met argumenten als deze:

'De blanke in Zuid-Afrika heeft op een plaats waar niets dan chaos was, een Europese cultuur gesticht. En het is voor hem en voor ons van het allergrootste belang, dat deze cultuur daar gehandhaafd blijft. (...) Als in Zuid-Afrika een andere politiek gevoerd zou worden, zou alles wat door de blanken met zoveel liefde en moeite is opgebouwd, in enkele jaren tijds vernietigd worden.'

Voor het geval u nu de tranen over de wangen biggelen, ook nog wel even het volgende argument uit dezelfde lezing:

'Deze lieden (bedoeld worden negerleiders als Luthuli, dLR.) hun zin geven zou voor de blanken gelijk staan met zelfmoord. En voor het vrije Westen zou het precies de ramp zijn, die Moskou en Peking met hun gehits onder de negers willen veroorzaken. De Westerse goudvoorraad namelijk, die van levensbelang is voor Europa en de V.S., is voor 66% uit Zuid-Afrika afkomstig. U kunt zich de catastrofe wel voorstellen, indien deze rijkdom in communistische handen zou vallen. Om precies te zijn zou dan 90% van de wereldgoudvoorraad in communistische handen zijn. Daarbij komt nog, dat Zuid-Afrika de grootste producent is van uranium. Dit is van groote belang voor de

kernenergie en atoombewapening.' Kortom, het is van het grootste belang, dat onze cultuur daar gehandhaafd wordt, als iemand begrijpt wat ik bedoel...

HET IS WEL lang geleden, maar ik moet toch nog even terugkomen op de kritiek die ik in Mens en Wereld van 30 oktober uitte op twee tekeningen van de heer F. Behrendt in het Algemeen Handelsblad. De heer Behrendt, die een geestverwant blijkt te zijn, belde mij op om te zeggen, dat die kritiek hem zo geraakt had, omdat discriminatie, van welke soort ook, nu juist het laatste is, dat hij zou willen stimuleren. Zoekend naar een beter symbool voor Amerika dan de afgezaagde Uncle Sam, had hij voor de gewraakte tekening het Vrijheidsbeeld gevonden, dat hij als een oude tante afbeeldde, achtervolgd door de opstandige negers in Los Angeles. Daarmee heeft hij bedoeld aan te geven, dat Amerika zich zou moeten haasten om verdere beroeringen van deze soort voor te zijn, terwijl de ouderdom van de dame de onmacht daartoe accentueert. Hoewel het uiteraard niet de gewoonte van een tekenaar kan worden, toelichtingen op al zijn tekeningen te verstrekken, vind ik het in dit geval toch prettig duidelijk te maken, dat de heer Behrendt iets anders heeft bedoeld dan de suggestie dat juist die negers de vrijheid belaagden, die ik eruit had opgemaakt en die mij (en naar ik gehoord had vele anderen) nogal onaangenaam had getroffen. Bij een produktie als die van de heer Behrendt is een enkele door sommigen verkeerd opgevatte plaat niet te vermijden. Laat ons dat niet de ogen doen sluiten voor de kwaliteiten van zijn werk.

MIJN DOCHTER EN IK

*Terwijl ik lees voel ik mijn dochter kijken:
ik laat niets merken en lees rustig door.*

*Haar leven doet zich helder aan mij voor:
het zal in alles op het mijne lijken.*

*Niets kan ik doen, opdat zij zal bereiken
wat ik, amper gevonden, weer verloor:
geen vindt van het geluk meer dan een spoor
ook zij niet, en ook zij zal het zien wijken.*

*Ik sluit het boek. Wij zitten naast elkaar;
geen woorden tusschen ons; slechts, even maar,
de glimlach van den een tegen den ander.*

*'t Is of ik in mijn eigen ogen staar,
en wat daar staat, het is als water klaar,
als ik weer langzaam in mijzelf verander.*

ED. HOORNIK

Uit: Criterium, 1941.

Concilie bracht veel beweging in de rooms-katholieke kerk

BEGIN 1966 zal het zeven jaar geleden zijn dat paus Johannes XXIII, die een 'overgangspaus' zou zijn – van wie men gezien zijn hoge leeftijd geen bijzondere initiatieven verwachtte – het plan opperde een concilie bijeen te roepen. Dit is op zichzelf al iets waar de meeste pausen niet aan toe zijn gekomen. Een concilie komt zelden éénmaal per eeuw voor. De laatste twee concilies volgden betrekkelijk snel op elkaar, want het eerste Vaticaanse concilie eindigde in 1870, toen de Frans-Duitse oorlog het voortijdig niteen deed gaan. Het daaraan voorafgaande dateert uit het midden van de zestiende eeuw, het concilie van Trente.

Een concilie wordt in de regel dan pas bijeengeroepen wanneer er ernstige zaken aan de hand zijn. Het concilie van Trente was nodig om wat er van de kerk na de Reformatie stand had gehouden – en dat was het grootste deel – een straffere organisatie, een verscherping van de leertucht en daarmee de 'Contrareformatie' een nieuwe aanvalskracht te geven. De kerk zou zich moeten inspannen om óf het verloren deel terug te winnen óf althans het behouden deel vast in de hand te houden.

Het eerste Vaticaanse concilie was feitelijk ook een reactie op een bedreiging van de kerk, nl. de tijdsverschijnselen van liberalisme en modernisme. Het resultaat was de versterking van de pauselijke macht in de kerkelijke organisatie en van zijn gezag als geestelijke leider van de kerk door het dogma van zijn onfeilbaarheid in zijn uitspraken over godsdienst en zeden ex cathedra. In de decennia daarop volgend werd ook het socialisme fel veroordeeld. De kerk werd geheel een steunpilaar van het imperialistisch kapitalisme, in de eerste symptomen van het opkomend fascisme heeft Rome een aan de kerk verwante politieke beweging gezien.

HET tweede Vaticaanse concilie zou een geheel ander gezicht tonen dan de twee voorafgaande, want het zou geen reactief, geen aan de wereld vijandig karakter hebben, maar een concilie van vernieuwing en aanpassing zijn. Dit lag geheel in de aard en denkrichting van paus Johannes, die juist geen angst had voor het verschijnsel van de secularisatie – waartegen de kerk tevergeefs al die eeuwen sinds Trente had gevochten – maar die haar aan deze onvermijdelijk 'verwereldlijking' wilde aanpassen. Anders dreigde de kerk geheel te vervreemden van de wereld

en deze van haar. De symptomen hiervan waren al onrustbarend duidelijk waar te nemen. De afval van de kerk onder alle lagen der bevolking nam steeds toe, vooral sinds tientallen jaren onder intellectuelen en arbeiders. In Nederland – om ons hiertoe te beperken – namen de priestertroepen snel af, na een voortdurende toename tot even na het einde van de Tweede Wereldoorlog. Binnen de kerk werden de stemmen van ontevredenheid die de 'mondigheid' van de mens wensten, welke een bevoogdende kerk niet wilde toestaan, steeds luider. De katholieke politiek werd als behoudend en reactionair veroordeeld, de voorschriften van de kerk inzake geboortebeperving en huwelijksmoraal, het bekrompen inzicht in het bevolkingsvraagstuk gekritiseerd, de houding tegenover andere gelovigen of ongelovigen werden als achterlijk beschouwd en niet in overeenstemming met wat van christenen verwacht mag worden.

ALS we de vraag stellen of er uit dit concilie gekomen is wat waarschijnlijk paus Johannes heeft gehoopt, dan zal dit, naar men moet aannemen, wel niet het geval zijn. Wie als buiten de katholieke kerk staande zou hebben verwacht dat nu eindelijk, na zo veel eeuwen stilstand, de kerk schoon schip zou maken met wat volkomen achterhaald is, houdt geen rekening met het gewicht aan traditie dat op deze kerk rust en drukt. Voor mij is het de vraag of deze kerk ooit kan naderen, zonder zich als kerk op te heffen, tot alleen maar een geloofsgemeenschap. Dit geldt trouwens niet alleen voor de katholieke kerk. Elke kerk steunt op een geformuleerd geloofsbezit, dat steeds meer gereduceerd wordt door voortgaande doordenking en kritiek. Maar dit ter zijde.

Als we het gehele concilie overzien, mogen we wel vaststellen dat er veel in beweging is geraakt, niet zozeer door de beslissingen die zijn genomen, maar door het feit dat voor het eerst in de geschiedenis van de katholieke kerk in het openbaar verschillende vragen aan de orde zijn gesteld die niet meer losgelaten kunnen worden.

Tevens is nog wel duidelijk aan het licht gekomen dat er in Rome sterk tegenwerkende machten, vaak in het verborgene, bezig zijn te remmen en zo mogelijk de rem vast te zetten. De eerste zitting betekende vooral een confrontatie van de bisschoppen die oprecht naar vernieuwing streefden, met de curie die haar macht en invloed niet dan na taai verzet opgeeft. Maar ze gaf toch een zeker blijmoedig vertrouwen dat de geest van Johannes zou doorwerken. Na de tweede zitting, die de teleurstelling bracht dat belangrijke zaken als de godsdienstvrijheid en de houding tegenover de joden werden opgehouden, heeft paus Paulus VI de eerste van zijn grote reizen volbracht, die naar Jeruzalem. Toch ook wel iets nieuws.

De derde zitting had dramatische hoogtenpunten of liever inzinkingen, omdat op het laatste ogenblik de paus tussenbeide trad en liet blijken dat hij, ondanks de theoretisch aanvaarde collegialiteit toch eigenmachtig, 'misschien meer uit angst voor de curie en voor te snelle vaart, het

laatste woord kon zeggen. De collegialiteit zou pas in werking kunnen treden na een uitnodiging van de paus, van wie ook de erkenning van een bisschop afhankelijk zou blijven. In zover is de kerk niet veel verder gekomen dan 1870 en zal het louter van de paus afhangen in hoever de collegialiteit kan functioneren. Dat de paus paus blijft, bewijst zijn ingrijpen in reeds vastgestelde schema's, waarvan dat over de joden ook onder buitenstaanders zo veel belangstelling had.

UITERAARD heeft het schema over Kerk en Wereld in het bijzonder de aandacht van de buitenwereld getrokken. Veel van wat op het concilie is verhandeld ging in de eerste plaats de katholieken aan, maar de wereld dat zijn wij, niet- en wel-katholieken en ons interesseert wel degelijk wat er b.v. uit de bus komt over huwelijk en geboorteregeling. Als het door de paus gewijzigde schema spreekt van 'de waardigheid van het huwelijk (dat) wordt verduisterd door ongeoorloofd gebruik van anti-conceptionele middelen' dan vragen we ons toch wel af of deze kerk nog het gezag kan behouden bij vele gelovigen dat zij nodig heeft om ze aan zich te binden. Wanneer zij naar eigen rede en geweten, de voorschriften van dit gezag niet meer kunnen aanvaarden, dan aanvaarden ze dit gezag ook niet meer. Daar ligt feitelijk de tragiek van een overleefde instelling die zich nog wel met goddelijk gezag bekleeft aanmeldt.

O. NOORDENBOS

(Hoewel de redactie het niet in alle opzichten met dr. Noordenbos eens is, heeft zij toch gemeend bovenstaand artikel ongewijzigd te moeten plaatsen.)

Mr. Rood-de Boer lid redactieraad

HET is ons een genoegen mee te delen, dat mevrouw mr. M. Rood-de Boer is toegetreden tot de redactieraad van Mens en Wereld. Zij zal de plaats innemen van mevrouw I. M. A. Donker-Rutgers, die enkele maanden geleden wegens persoonlijke redenen bedankte. Mevrouw Rood – echtgenote van het hoofdbestuurslid mr. M. G. Rood – heeft in Leiden gestudeerd; zij promoveerde in Amsterdam op een proefschrift over het familierecht. Mevrouw Rood doceert aan de Sociale Academie in Amsterdam, aan de Kweekschool voor Vroedvrouwen, eveneens in de hoofdstad, en aan het Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde te Leiden. Verder geeft zij verscheidene lessen bij de huwelijksscholen van de N.V.S.H. Veel arbeid heeft zij ook verricht voor Humanitas, in het bijzonder in het belang van het voogdijwerk.

A. J. Wichers gepromoveerd

Op 9 december promoveerde tot doctor in de economische wetenschappen te Rotterdam, drs. A. J. Wichers, lid van het hoofdbestuur. Het onderwerp van zijn dissertatie luidt: *De oude platelandsbeschaving*, een sociologische bewustwording van de 'overherigheid'. De redactie van M. en W. wenst de jonge doctor geluk met de verworven titel.

Verzoek aan onze abonnees

Inning van abonnementsgelden door middel van stortings-overschrijvingskaarten brengt grote voordelen met zich mee. Ook wij zullen hiertoe overgaan. Gebruikt voor de betaling van uw abonnementsgeld 1966 de u reeds toegezonden stortings-overschrijvingskaart!

Verbondskantoren grondig vernieuwd

HET Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond is – eindelijk – goed gehuisvest. Jan van den Ban en zijn staf kunnen nu hun dagelijkse werk verrichten in mens-waardige kantoren. Hij, die vroeger het Centraal Bureau heeft bezocht, zal zich met verwondering hebben afgevraagd, hoe het mogelijk was dat er in die duistere, vervallen ruimten zoveel en zo belangrijk werk voor het Verbond kon worden verricht. Voor die vroegere bezoeker is het nu de moeite waard, de (nog) steile trappen van 'het pand' Oudegracht 152 weer te bestijgen: hij zal ontdekken dat er een complete metamorfose heeft plaats gehad. Dankzij de Utrechtse architect J. C. Meulenbelt.

Meen niet, dat de kantoren in het Erasmushuis zich thans geheel en al kunnen meten met de modernste gebouwen, die de laatste jaren in ons land zijn verzezen. Wie die vergelijking maakt gaat van een foutieve veronderstelling uit: het Erasmushuis is en blijft in vele opzichten een oud gebouw, waaraan nog veel ontbreekt dat iedereen zou willen verbeteren. Denk inderdaad eens aan dat trappenhuis: een lange open pijpela, wel geschikt voor training van beenspieren, hart en longen maar ècht geen ideale opgang naar gemoderniseerde kantoorlokalen. Wat nu is bereikt, met betrekkelijk weinig financiën maar veel inventiviteit, mag zeker voorlopig tot grote tevredenheid stemmen.

En... laat ons niet vergeten, dat het Erasmushuis – toen het tot Verbonds-instelling werd bestemd – een leegstaande paardestal was, waar tot voor kort de zware knollen van Van Gend en Loos onderdak vonden.

Toen in 1956 het Humanistisch Verbond dat gebouw overnam waren er – om Meulenbelts voorzichtige woorden te gebruiken – 'ingrijpende veranderingen' nodig. Architect dr. G. Rietveld heeft er – in nauwe samenwerking met ons toenmalige Utrechtse lid Jan de Jong – een bruikbaar zalencomplex van gemaakt. Niet alleen in HV-kringen heeft het Erasmushuis in de loop der jaren in Utrecht een goede naam gekregen.

Geld om de ruimten op de tweede, derde en vierde (zolder) verdieping te verbouwen was er toen niet meer: die tweede, even noodzakelijke verbouwing moest wachten tot de pecunia wel

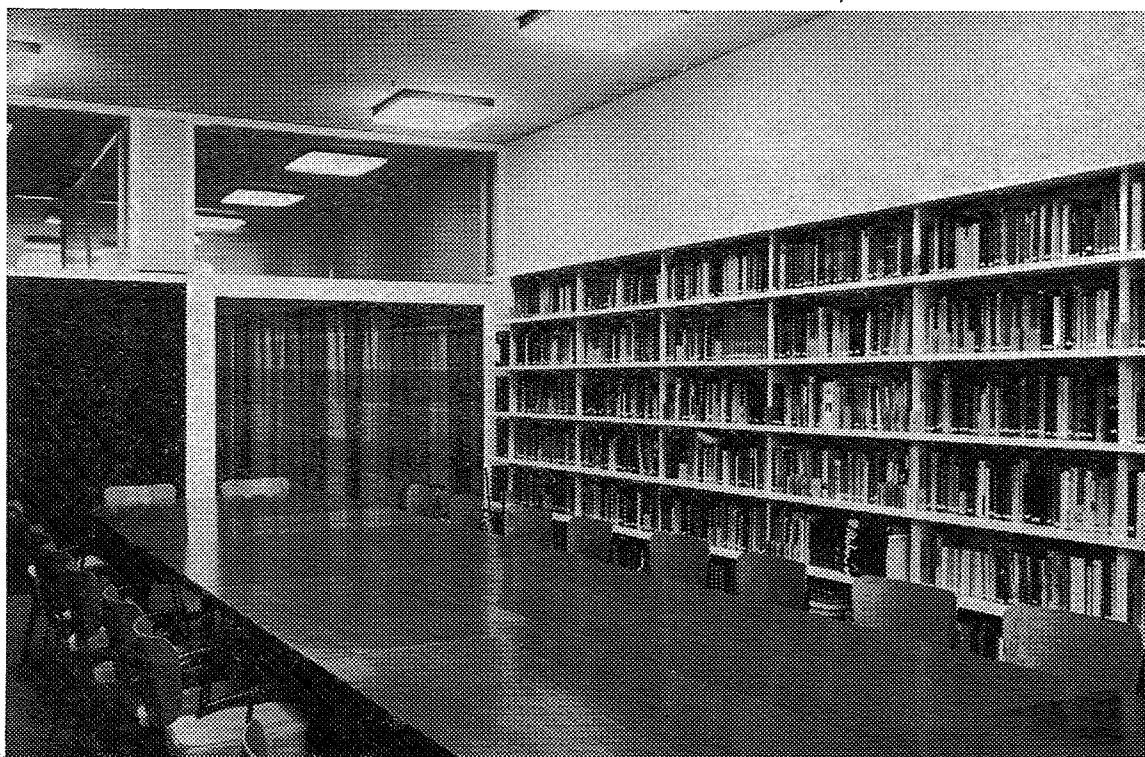
beschikbaar waren. De kantoren van het Humanistisch Verbond – vroeger ondergebracht in de Bleyenburgstraat 1 – werden zo goed mogelijk ingericht op de tweede en derde verdieping. Zelfs bleef er wat ruimte over voor het Bureau voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden, voor de plaatselijke afdeling van Humanitas en voor de Algemene Emigratie Centrale. Aan huisvesting op de vrij ruime zolder viel niet te denken, daarvoor waren te veel veranderingen nodig. Die zolder is een tijdlang verhuurd geweest aan de dansschool van Anneke Goud. Of zij er veel plezier aan heeft beleefd en of de werkers van het H.V. soms niet last hebben gehad van gebonk en gekraak boven hun hoofden gaat in het enthousiasme van dit ogenblik verloren.

De sobere, smaakvolle kamer voor het hoofdbestuur, waar tevens een deel van de bibliotheek is ondergebracht.

Een brede wenteltrap verbindt nu de derde verdieping van het Erasmushuis met de vierde. De geestige aap, die eraan hangt, waarschuwt tijdens de verbouwing: 'Stoot uw hoofd niet'. Nu de verbouwing voltooid is mag hij, als een geslaagde versiering, blijven hangen.

HET werd steeds meer duidelijk, dat de kantoren niet of nauwelijks voldeden aan minimale eisen, die men eraan stellen moet. Dit deed zich voortdurend sterker voelen toen, door de verheugende toeneming van het aantal leden van het H.V. en de daarmee gepaard gaande uitbreiding van de taken, meer personeel in dienst kwam. De verbouwing was niet meer tegen te houden, de twee bovenste etages (twee en drie) en de zolder schreeuwden om vernieuwing. Meulenbelt heeft de smaakvolle ontwerpen gemaakt en in samenwerking met Van den Ban een 'fasenplan' voor de verbouwing opgesteld. De exploitatie van de zalen 'beneden' en op de eerste verdieping moest doorgang kunnen vinden, zonder al te veel hinder van de verbouwing 'boven'. Daarom begonnen aannemer L. J. A. Oor en zijn medewerkers met de zolder, een volkomen verouderde, donkere ruimte waar achter donkergroene gordijnen veel bouwkundig kwaads bleek verborgen. Nadat er tien grote dubbel-beglaasde tuimelramen in het dak waren aangebracht, de gehele kap met steenwol was geïsoleerd, een kitchenette en een wenteltrap waren geplaatst en alles een stevige schilderbeurt had gekregen, is de 'zolder' tot vierde verdieping herdoopt. Hier zijn nu de 'machinale' afdelingen geherbergd; van hier uit gaan stencils naar de

leden enz., hier worden de adresplaatjes gepost en de bandjes voor Mens en Wereld, Reken-schap, In en Om, Het woord van de week, Ka-der en zovele andere uitgaven geslagen. Uit louter praktische overwegingen begon men daarna aan de tweede etage. Inderdaad hebben de bouwers al het mogelijke gedaan om de ge-bruikers van de zalen geen overlast aan te doen. De heer Oor en zijn personeel begonnen iedere morgen extra vroeg en zij werkten op de zater-dagen. Het kwam voor, dat zij – als alle zalen van het huis verhuurd waren – maar twee uur per dag konden werken. Zij hielden er dapper de moed in, de toenmalige beheerder van het za-lencomplex echter niet. Hij eiste van de stichting 'Erasmushuis' en het Humanistisch Verbond in kort geding beëindiging der werkzaamheden. Na een pleidooi van ons hoofdbestuur lid mr. M. G. Rood heeft de rechter die eis afgewezen en zijn de werkzaamheden – die tijdelijk waren ge-staakt – hervat. Toen ook kon de verbouwing van de derde verdieping beginnen.

KORT geleden hebben timmerlieden, metselaars en schilders het Erasmushuis verlaten en zijn de in vele opzichten totaal vernieuwde kantoren in gebruik genomen. Op de tweede verdieping is een ruime kamer voor het hoofdbestuur van het H.V. ingericht, waarin tevens een groot deel van de bibliotheek is ondergebracht. Verder zijn er lichte kamers voor het Bureau voor Levens-en Gezinsmoeilijkheden, Humanitas en de Alge-mene Emigratie Centrale.

Op de derde verdieping zijn verlaagde plafonds aangebracht, er is – omdat het Erasmushuis een 'diep pand' is – zoveel mogelijk glas toegepast zodat ook de binnenste ruimten (wat) buiten-

licht ontvangen. De wanden zijn grof geschuurd, hetgeen bijzonder effectvol werkt. Daar hebben Van den Ban en zijn waarnemer Soesbergen hun kantoren, daar is de leden- en de financiële ad-ministratie ondergebracht, daar is ook het kan-toor van de IHEU, enz.

Niet alle werkzaamheden zijn even vlot verlo-pen als architect Meulenbelt en aannemer Oor hadden gehoopt. Eén voorbeeld: een grote ruit, die voor de derde verdieping was bestemd, bleek niet door de lange koker van het trappenhuis te kunnen: hij moest langs de gevel omhoog ge-hesen worden. Maar dat gaf weer de Utrechtse politie – die een gedeelte van de uiterst drukke Oudegracht moest afzetten – problemen. Toen dan eindelijk met veel moeite die ruit voor de derde verdieping hing kon hij er niet zo maar in: er moest een 'kalf' – Van Dale: dwarsregel in een kozijn – worden verwijderd om de ruit in de sponningen te kunnen plaatsen. En de politie maar trappelen van ongeduld beneden op de Oudegracht, waar haastige automobilisten ston-den te claxonneren.

Architect Jan Cornelis Meulenbelt ontving zijn opleiding aan de HTS voor Bouwkunde te Utrecht. Hij werkte vier jaar bij bouwmeester Gerrit Rietveld, volgde daarna nog de cursus Voortgezet Bouwkundig Onderwijs in Amster-dam en is vanaf 1961 zelfstandig. Hij woont in Utrecht, zodat hij de verbouwing van dag tot dag heeft kunnen leiden.

ENFIN: het karwei is klaar. Wie nu de kanto-ren in het Erasmushuis bezoekt, wordt getroffen door de heldere kleuren en ruime structuren. Ze zorgen voor een rustige en toch levendige sfeer, waar het prettig werken is.

En nu zegt 'men' al: als er ooit weer geld is moet er toch wel een personenlift komen in dat bar hoge gebouw. Al is het maar een kleine...

v. S.

*Architect J. C. Meulenbelt toverde de
duistere, onherbergzame zolder om tot
een licht, modern kantoor.*

De generaal en de hoogmoed

(Vervolg van pag. 1)

dat een Euromarkt tot stand komt van 180 mil-joen zielen. De Franse industrie en landbouw hebben daarbij zoveel belang, dat men van die weg slechts terug zou kunnen komen ten koste van enorme verliezen. Daaraan is de Gaulle her-innerd. Achter Lecanuet, die over aanzienlijke sommen beschikte, stonden machtige onderne-mingen. Zij mochten dan de generaal als gezag-hebber waarderen, zij waarschuwden hem. Ook zij kwetsten zijn hoogmoed.

MAAR de krachtigste uitdaging vormden de groepen, die Mitterand steunden: radicalen, so-cialisten en communisten. Inzake de binnenland-se politiek stonden zij als 'linkerzijde' tegenover 'het regime der notabelen'. De filosoof Jean-Paul Sartre schreef dienaangaande: 'Voor Mit-terand stemmen dat is niet 'stemmen voor hém', maar tégen de persoonlijke macht en tégen het afglijden van de socialistische naar rechts.' Hij zag reeds een volksfront in het verschiep. En voor velen waren de 32 pct., uitgebracht op Mit-terand, blijk van 'een ruk naar links'.

Hoe het zij, generaal de Gaulle is ook met deze ontwikkeling geconfronteerd. Na zeven jaar re-belleerden tal van krachten, die hij schijnbaar had bedwongen. De begrenzingen van een per-soonlijk regime waren duidelijk geworden. Leer-zaam was deze les: dat het onmogelijk is te stre-ven naar nationale grootheid, een kostbare bewapening op te bouwen, de veelheid en veel-zijdigheid van het leven geweld aan te doen, zonder tegenkrachten op te wekken, die het po-litieke bestaan van een leider in gevaar brengen. Wel hoede men zich voor de mening dat het onafhankelijke buitenlandse beleid van Frank-rijk en de neutralistische tendens daarvan zou zijn aangetast. Mitterand heeft terwille van de communisten het anti-Amerikanisme niet geheel afgewezen en evenmin de pogingen tot toenade-ring ten aanzien van Oost-Europa. Deze kan-didaat is voor de communisten aanvaardbaar gebleken, juist doordat hij de verzwakking van de koude oorlog en de toenadering tussen alle Europese staten (van Oost en West) in zijn pro-gramma had opgenomen. De 44 pct. van de Gaulle en de 32 pct. van Mitterand, althans de 20 pct. communisten achter hem, gaven hun zegen aan een beleid, dat Frankrijk verwijdt van de Verenigde Staten en nader zou moeten brengen tot Oost-Europa. Daaraan is geenszins vreemd, dat de politiek van Washington in La-tijns-Amerika en Indo-China, groot onbehagen wekt, niet minder dan de mogelijkheid, dat West-Duitsland medezeggenschap zou krijgen over kernwapens. Zolang deze factoren bestaan zullen de kritiek op Noord-Amerika en de angst voor een weer machtig Duitsland het neutralis-me in Frankrijk (en niet alleen daar) bevorde-ren. Met of zonder de Gaulle.

In de tweede ronde werden de kleinere tegen-standers van de generaal (dus ook Lecanuet) uitgeschakeld. De Gaulle heeft echter de les geleerd, dat grote verdiensten in het verleden geen vrijbrief geven voor een persoonlijk auto-ritair bewind. De 'magie' van dit bewind is uit-gewerkt, voor een 'monarch' is de tijd ongunstig. Dit was het winstpunt van de tegenslag, die de generaal op Sinterklaasdag ondervond, en een lichtpunt voor de democratie.

A. L. CONSTANDSE

Osborne's 'Niet als bewijs toegelaten'

IN 1956, nu al negen jaar geleden, was John Osbornes toneelstuk 'Omzien in wrok' (Look Back in Anger) een ontploffing op het Engelse toneel, die over de gehele wereld weldra een nagalm kreeg. De held van het stuk, of beter, de anti-held, Jimmy Porter, stond voor de rebelse naoorlogse jeugd die genadeloos en briljant de vorige generaties te lijf gaat. 'Omzien in wrok' heeft vooral in Engeland een stroom van nieuwe stukken losgeweekt. Vele daarvan waren kwalitatief sterker en zeker waardevoller wat de vernieuwing van de toneelvorm aangaat. De jongeren kwamen in ieder geval aan bod.

Dit seizoen zien we, in een voorstelling van de Nederlandse Comedie, Osborne's voorlaatste stuk: 'Niet als bewijs toegelaten'. Bob de Lange demonstreert hier in een gigantische rol hoe groot zijn acteurschap wel is. Omdat het stuk zelf wat de compositie betreft niet erg sterk is, krijgt men de neiging alle positieve kanten van deze rake voorstelling aan Bob de Lange te danken en daar waar het trekkerig gaat worden Osborne de schuld te geven. Maar dat gaat niet op. Want Bob de Lange's uitzonderlijke prestatie steunt natuurlijk op de overvloed aan vitale gegevens die de schrijver virtuoos in dit stuk heeft opgehoopt.

Bovendien houdt het er niet mee op dat Osborne, met zijn acteursverleden, een goed speelbare tekst heeft geschreven, goed voor een acteur om in te schitteren. Achter de figuur van de hier getekende Londense advocaat, die niet in staat is menselijke bindingen tot stand te brengen, verrijst wel degelijk een portret van een generatie, ruwweg de generatie van tussen de 35 en 45 jaar. Wéér een 'verloren generatie', die goeddeels tussen de wal en het schip terechtgekomen is, omdat ze het voorafgaande niet meer kan accepteren en de jeugd niet meer kan bijbenen. De advocaat is in zekere zin een nieuwe momentopname van Jimmy Porter uit 1956. Hij krijgt als representant van zijn generatie een voldoende deel van zijn gelijk, al was het alleen maar in zijn wederom briljante scheldpartijen. Maar in tegenstelling tot Jimmy Porter, die in zijn haat tegen de ouderen al te veel troeven kreeg, verliest in dit nieuwe stuk de advocaat het spel volstrekt. Hij is een hope-loze, verloren mens.

Hij blijkt ambitieus gestart met zijn praktijk,

maar niets houdt stand, niets schenkt hem nog voldoening. De twijfel aan zijn werkelijke capaciteiten is daar wel een van de voornaamste oorzaken van. Hij is dan ook erotomaan: geen telefoniste kan hij met rust laten. Omdat hij als de dood is om zich bloot te geven en dus bang is voor emotionele bindingen, brengt hij, bij zijn voortdurend pogen contact te leggen met anderen rondom hem, niets dan verwondingen toe. Het is met mensen als met dekens: men krijgt de warmte terug die men zelf afgeeft. De advocaat weigert zelf warmte te geven.

We zien hoe hij verlaten wordt. Zijn personeel gaat weg, zijn cliënten laten zich niet meer zien, zijn confrères ontwijken hem. Zijn vaste minnares doorziet hem en laat hem in de steek. Bij zijn vrouw, die hij nog beschouwde als een vaag, maar niettemin vast punt in zijn bestaan, hoeft hij tenslotte ook niet meer te komen. Zijn teen-ager-dochter (die hij wel een windkussen voor haar Ban-the-Bomb-demonstraties zou willen geven) wendt zich van haar vader af met de grateloosheid van het dier dat een bak bedorven voer mijdt. Vergeefs probeert hij zijn wankeel bestaan in stand te houden met drank, pillen en, wat ik zou willen noemen, instant-seks. Het portret is wat eenzijdig, voorzover het een generatie betreft, maar het is niet onwaar, als

ik om me heen kijk. De vorm van het stuk is een tweede factor, die er een grotere spankracht dan één seizoen aan onthoudt: er is een onwerkelijke aanhef, waarin de advocaat zichzelf in de beklagdenbank zet, en er zijn wat moeizame uitweidingen als de cliënten met hun frustraties het generatiebeeld moeten veralgemenen. Maar daaroverheen blijft er een treffend portret van een ondergaand mens die de consequenties van het bestaan niet aandurft uit twijfel aan alles. Weer een anti-held dus, maar nu zelfs beroofd van de symbolische heldhaftigheid die Jimmy Porter aankleefde.

Bob de Lange speelt indrukwekkend. Een groot deel van het stuk is gevuld met telefonades. De Lange roept bijzonder suggestief in deze telefoongesprekken de niet-aanwezige personages voor ons op. Met name de gestalte van zijn vrouw verrijst, zonder dat ze ooit het toneel betreedt, als een monument van gerechtvaardigd onbegrip en pathos.

Hij wordt zeer goed terzijde gestaan door Wim van den Brink als zijn confrère en zonder meer goed door Allard van der Scheer in twee rollen, Nell Koppen in drie rollen, Hetty Verhoogt als willige telefoniste, Kitty Courbois als de secretaresse die er al genoeg van heeft, Lous Hensen als de wijze minnares en Vera Belt als de onbereikbare dochter. Het decor van Niels Hamel geeft uitstekend de vermolmde sfeer weer van het advocatenkantoor, oftewel de vermolmde wereld van deze veertiger.

Adri Laan

AVONTUREN MET KINDEREN

'WIJ willen toneelspeken! Wij zouden best eens een toneelstukje willen opvoeren', zei de derde klas en enkele enthousiaste achtjarigen drongen om me heen.

'Je gaat je gang maar', was mijn antwoord, 'laat de titel van het toneelstuk dan zijn: Bij de tandarts!' Dat was de opdracht en verder hoefde het initiatief van mijn kant ook niet te gaan, want de komende dagen bleek dat degenen die de leiding genomen hadden, de zaak meesterlijk regisseerden. Zij bepaalden welke rollen er zouden zijn en wie die het best vervulden konden, zij maakten uit wanneer er gerepeet werd en welke kinderen in staat zouden zijn van huis de nodige rekwisieten los te krijgen.

Op een dag lag er een 'programma' op mijn tafel, waarop de rolverdeling was aangegeven met daaronder de vermelding: 'reghie, Carolinne'. Het handenarbeidlokaal bleek de aangewezen plaats voor de opvoering, omdat daar voldoende banken waren voor wacht- en spreekkamer en er bovendien zulk fijn gereedschap aan de muur hing om als tangen dienst te doen. Er waren twee 'assistentes', van wie één bij voortdurend de telefoon hanteerde; vóór haar lagen een telefoonboek en een schrift voor de afspraken. De tandarts, een dokterszoon, had — met of zonder toestemming? — een injectiespuit meegenomen en een rijke collectie potjes en flesjes. In de wachtkamer zaten de spelers (iedereen mocht mee doen, hadden ze gezegd, alleen werden de minst talentvollen niet in de spreekkamer geroepen) met Donald Duck's en oude Libelle's te wachten en... te praten. Hoe scherp kinderen observeren en luisteren bleek uit de wachtkamer-gesprekken: over de ouderdom van de lectrice, de vele kwalen, de kwaliteiten van de tandarts en het pijnlijke van de behandelingen.

Het boeiends echter waren de telefoongesprekken tussen de assistente en de 'Haagse dames' die om een afspraak verzochten... 'Vier december? Juffrouw, hoe komt u er bij? Dat is mijn

vaste bridgemiddag... Twaalf december? Laat eens kijken, nee, ook absoluut uitgesloten, dan hebben we een cocktailparty. De veertiende? Nee, ook liever niet, dan moet ik thuis een diner geven... De vijftiende? Juffrouw, u behoorde te weten dat ik dan bij de officiële opening van de Scheldebrug moet zijn.' (Dat hadden ze tijdens de aardrijkskundeles geleerd, van die Scheldebrug...).

Onthullend ook was de uitspraak van een 'mevrouw' die te horen kreeg: 'Kunt u direct naar dokter De Vries komen? Uw man is tijdens de behandeling helemaal niet goed geworden!' ('Ach, zet hem maar in een taxi, ik heb nu geen tijd...').

De tandarts vervulde zijn rol met glorie, maar toen een jongetje opmerkte dat hij een 'nieuwe jacket' wilde hebben, viel hij uit zijn rol en riep terzijde: 'Wat bedoelt-ie nou, juf?'

En dan tot besluit dit Sinterklaasavontuur voor onder de kerstboom. Een grootvader had voor een vierjarige kleinzoon een elektrische trein gekocht, tot verdriet van de vader, die terecht opmerkte dat het kind daar nog te klein voor was. Op pakjesavond, toen Zwarte Piet na hard bellen de mand in de gang had gezet, kwam het bewuste pak ook te voorschijn. De ogen van het ventje werden wat wazig, hij staarde in de doos, begon toen langzaam zijn kopje te schudden van nee, nee... En na vijf minuten klonk het: 'Mis, helemaal mis, Sinterklaas, dat had een houten moeten zijn!'

Of dit? Een joch dat er graag op los slaat kreeg van Sint de uitnodiging dat slaan nu eens te demonstreren, hij kreeg daartoe de roe in handen en mocht daar Zwarte Piet mee te lijf, die dadelijk krom ging staan. Maar de jongen zei slechts: 'Ik kan het niet; nee, dit kan ik niet...' Toen ik later ietwat overbodig naar 'het waarom' vroeg, gaf hij ten antwoord: 'Waarom zou ik?; het was niet leuk, Zwarte Piet had me immers niks gedaan!'

D. R.-E.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers

Redactieraad: mr M. Rood-de Boer, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, H. P. Danz, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht, telefoon 030 - 3 15 63

Administratie, abonnementen en advertenties: postbus 114, Utrecht, telefoon 2 46 41; postgiro 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 6,50 per jaar, voor niet-leden f 8,50, buitenland f 10,—, losse nummers f 0,30

IK denk er ZO over

'Vreemde' meningen in Tennessee etc.

IN de Amerikaanse uitgave van het tijdschrift 'Life' van 8 oktober las ik dat het in de staten Tennessee, Mississippi en Arkansas (nog steeds) bij de wet verboden is, in het onderwijs gebruik te maken of te verwijzen naar de evolutie theorie van Darwin. Pas kort geleden moet de 'Arkansas Baptist Bible Fellowship', die dertien kerken vertegenwoordigt, in dit verband hebben verklaard: 'We firmly believe that man was created in the image of God by the direct and immediate act of God without process of evolution.' Een onderwijzer, van welk niveau ook, die zich hier niet aan onderwerpt kan in de drie bovengenoemde staten van de USA worden aangeklaagd en bestraft.

Dit bericht heeft grote indruk op mij gemaakt omdat het niet strookt met mijn voorstellingen van vooruitstrevendheid en vrijheid in 'onze' westerse wereld. Het bestaan van deze Amerikaanse wet is geen 'nieuws'; zij is blijkbaar reeds lang van kracht

Alle toneelstukken van Heijermans gebundeld

EEN redactie-commissie, bestaande uit H. A. Gomperts, A. Koolhaas, H. H. J. de Leeuwe, H. S. F. Heijermans en S. Carmiggelt heeft het toneelwerk van Heijermans opgespoord en voor een herdruk gereedgemaakt, nadat gebleken was hoeveel belangstelling er nog bestaat, ook onder de jongeren, voor de toneelstukken van onze grootste dramaturg.

G. A. van Oorschot heeft, door een aantal subsidies daartoe in staat gesteld, alle toneelstukken in drie delen uitgegeven. En zo ligt het voor ons, het toneelwerk van de grote Heijermans, die zo intens voelde en wist wat het deed op de planken, die ook wist dat iedere rol te spelen is, die elk probleem durfde te verbeelden. De prachtige uitgave zal een vreugde zijn voor de ouderen, die zich herinneren dat de premières, omstreeks nieuwjaar, een gebeurtenis waren in Amsterdam, en een vreugde voor de jongeren om kennis te kunnen maken met het werk, waarover zij zoveel gehoord hebben. Het is buitengewoon interessant, dat achter in de uitgave de acteurs genoemd zijn, die de stukken ten doop hebben gehouden.

Dit artikelje in M. en W. mag, helaas, niet anders zijn dan een signaleren van de uitgever, kan geen opwekking zijn om de boeken te kopen, want de gehele oplage is uitverkocht. Ik hoop van harte, dat er zoveel vraag naar de drie delen zal zijn, dat Van Oorschot zijn hand over zijn hart zal strijken en een nieuwe oplage zal aandurven. Hij zou daarmee een goed werk doen en het Nederlandse volk zou nu pas goed kunnen gaan beseffen wat een begenadigd toneelschrijver Heijermans is geweest.

B.

Lezingen voor de radio

Zondag 26 december VARA 9.45 uur: J. C. Brandt Corstius: 'Baardman en baby'.

Maandag 27 december AVRO 16.15 uur: E. Nordlohne: 'De klok en de zonnewijzer'.

Zondag 2 januari VARA 9.45 uur: Nieuwjaars-brief.

TELEVISIE

Woensdag 29 december VARA. Voor nadere bijzonderheden zie de programmabladen.

No 24 - 25 december 1965

en - was ik beter ingelicht geweest - dan had ik dat kunnen weten. Omdat ik echter aanneem dat er nog meer lezers van M. en W. zullen zijn die in dit opzicht even onwetend zijn als ik en evenzo geschokt als ze op het bovenstaande feit attent worden gemaakt, acht ik het nuttig er op te wijzen. In het aangehaalde nummer van 'Life' wordt ook nog verteld, dat John Scopes, geëmeriteerd professor in de biologie uit Dayton, Tennessee, in dit verband moet hebben gezegd: 'De vraag is niet of de theorie van de evolutie juist of onjuist is; de vraag is of een man zeggen mag wat hij wil, onderwijzen mag wat hij wil, denken mag wat hij wil.' Ik meen dat men zich bij deze opvatting volledig kan aansluiten.

O. BIRMAN

Rookmisère

DE Haagse huiskamerbijeenkomst op 15 november waar de heer A. Dulfer sprak over de roman van Anna Blaman 'Op leven en dood' was zeer interessant. Maar wat is het toch jammer dat men, om zo'n avond mee te maken, zich moet laten roken als een bokking. Men wordt geheel van rook doortrokken, de longen, het haar, de kleren, zodat men dagen daarna nog een schrapperige keel heeft en naar rook stinkende kleding. Dat rokers hun gezondheid schaden met dat zinloze gedamp moeten zij zelf weten, maar doordat zij er anderen onnodig mee hinderen is het niet meer hun zaak alleen maar ook die van de anderen.

Die anderen (gewoonlijk ver in de minderheid) kunnen hier niets aan veranderen. Zij willen geen kniesoor zijn en telkens verzoeken het roken na te laten. Het enige wat zij dan kunnen doen is... weggaan! Maar is dat nu wel een eerlijke en juiste oplossing? Is het niet veel humaner dat de roker zijn rooklust gedurende één of twee uurtjes bedwingt? Na afloop immers kan hij weer naar harte-lust zijn gezondheid aan de fiscus offeren. Het is bovendien bekend dat na enige onthouding een sigaret veel lekkerder smaakt. Een en ander overwegende zou ik willen aanbevelen: 'Rook vrij met smaak en plezier daar waar u anderen niet hindert met uw genot.' Doet u zo dan zullen beide partijen tevreden zijn, u als roker met een extra heerlijk smakend sigaretje in 't verschiet en de niet-roker, omdat hij niet gehinderd door kwade dampen, van de bijeenkomst kan genieten.

A. VERZIJL

Aurora

heeft nu ook
een groeiende
verzekering
voor uitvaartkosten

Deze "Aurora-groeiopolis" is een verzekering waarbij het aanvankelijk verzekerde bedrag met 2% per jaar stijgt, terwijl de premie onveranderlijk is.

Vraagt inlichtingen
bij

n.v. Levensverzekeringsmaatschappij

Aurora

Stadhouderskade 1a, Amsterdam

KERSTMIS
NEEM EEN
GAST
AAN TAFEL
DOOR UW
BIJDRAGE
TE STORTEN
OP GIRO
645300
NOVIB
DEN HAAG

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Oudegracht 152, Utrecht

Juristenconferentie

De Humanistische Stichting Socrates organiseert op zaterdag 22 januari 1966 een juristenconferentie over het

ECHTSCHIEDINGSVRAAGSTUK

Inleiders: Mr M. Rood-de Boer
Mr H. G. van Veen
Voorzitter: Mr H. J. Roethof

De bijeenkomst vindt plaats in het Erasmushuis, Oudegracht 152 te Utrecht. Aanvang 10.30 uur v.m.

Inlichtingen en aanmeldingen bij het secretariaat van de Stichting, Oudegracht 152, Utrecht. tel. (030) - 2 46 41.

ANNONCES

Dringend gevraagd huishoudster in moederloos gezin, waarvan 1 militair. Mooie kamer beschikbaar. Goed loon. W. Spaargaren. Uiterweg 377 Aalsmeer.

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15 x 23 cm. - Omvang ca. 250 pag.

Prijs f 9.90

U kunt dit bestellen door overschrijving op giro 30 49 60, t.n.v.

Centraal bureau Humanistisch Verbond
OUDEGRACHT 152 - UTRECHT

BEZITSVORMING

samengesteld door Dr. W. Albeda, Dr. A. van Biemen, Ir. G. J. Braat, Drs. H. J. D. Dieters, Drs. J. M. Th. Loeffen, Dr. E. Nordlohne, Drs. A. W. H. J. Quaadvlieg, J. Reehorst en Drs. J. M. den Uyl.

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. no. 27.

MENSEN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever N. KLUWER-DEVENTER.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van de
humanistische overtuiging

zal in 1966 o.a. bevatten:

Maartnummer: Twintig jaar Humanistisch Verbond
A. L. Constandse: Het humanisme sinds 1945
J. M. M. de Valk: Waarom ik mij geen zorgen maak over de humanisten
G. C. de Haas: Brief aan de redactie
P. de Jong: Een rand-christen over het H. V.
Verder opstellen van H. Berkhof, P. Bordewijk, G. Harmsen en P. Spigt

Juninummer:
J. P. van Praag: Wijsgerige antropologie en humanisme
L. van Gelder: Pedagogische antropologie en humanisme
F. Huygens: Johan Daisne, lezen met een glimlach der herkenning
Actualiteiten

Septemhernummer: Moraal met een grimlach
A. L. Constandse: Montaigne
O. Noordenbos: Oliver Wendell Holmes
P. Spigt: Bernard de Mandeville

Decemhernummer:
Garnt Stuiveling: Marnix Gijsen

Abonnementsprijs:

f 9,50 per jaar (voor donateurs en de contribuanten van Socrates en voor studenten f 8.— per jaar).
Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Postbus 114, Utrecht
Giro 582293

Het Humanisme in de Moderne Wereld

Zojuist verschenen een brochure van de gehouden inleidingen op het 16e congres van het Humanistisch Verbond.

De sprekers waren:

Prof. Dr. J. P. Mazure over
Het Humanisme tegenover de sociaal-culturele situatie in de wereld.

Dr. H. Bonger over
De verwarring en onzekerheid van onze tijd.

Deze brochure wordt ingeleid door Prof. Dr. J. P. van Praag.
Prijs f 0,85

Te bestellen bij Centraal Bureau, postbus 114, Utrecht.
Postbus 114, Utrecht - Giro 30.49.60.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 30 cent aan postzegels insluiten.